2026-yil
7-son

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI

ILMIY - METODIK

JURNALI

saen.uz

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
7-son

Bosh muharrir:
Shoumarov G‘ayrat Bahromovich, psixologiya fanlari doktori, akademik

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Qodirov Umarali Do‘stqobilovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Mas’ul kotib:
Muqimov Alisher

Texnik muharrir:
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

TAHRIR HAY’ATI:

01.00.00 – FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI
Ayupov Shavkat Abdullayevich, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
A’zamov Abdulla, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
Zohidov Erkin A’zamovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

02.00.00 – KIMYO FANLARI
Normaxamatov Nodirali Soxobataliyevich, kimyo fanlar doktori, professor
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, kimyo fanlar doktori, akademik

03.00.00 – BIOLOGIYA FANLARI
Abdurahmonov Ibrohim Yo‘lchiyevich, biologiya fanlari doktori, akademik
Sulaymonov Botirjon Abdushukurovich, biologiya fanlari doktori, akademik

04.00.00 – GEOLOGIYA-MINERALOGIYA FANLARI
Fayziyev Abdulhaq Radjabovich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor
Husanov Sultonboy To‘xtayevich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor

05.00.00 – TEXNIKA FANLARI
Allayev Qahramon Rahimovich, texnika fanlari doktori, akademik
Majidov Inom Urishevich, texnika fanlari doktori, professor
Turobjonov Sadritdin Maxamatdinovich, texnika fanlari doktori, akademik
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI
Namozov Shodmon Ergashovich, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, akademik
Shoumarov Hikmat Bahromovich, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, professor

07.00.00 – TARIX FANLARI
Ziyo Azamat Hamid o‘g‘li, tarix fanlari doktori, akademik
Sagdullayev Anatoliy Sagdullayevich, tarix fanlari doktori, akademik
Yusupova Diloram Yunusovna, tarix fanlari doktori, akademik

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, iqtisod fanlari doktori, akademik
Musayev Behzod Anvarovich, iqtisod fanlari nomzodi
To‘xliyev Nurislom, iqtisod fanlari doktori, akademik
G‘ulomov Saidahror Saidahmedovich, iqtisod fanlari doktori, akademik

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
7-son

09.00.00 – FALSAFA FANLARI
Nazarov Qiyom Normirzayevich, falsafa fanlari doktori, professor
Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich, falsafa fanlari doktori, professor

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI
Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich, filologiya fanlari doktori, akademik
Xidirov Rajab Gulmatovich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (Tojikiston)

11.00.00 – GEOGRAFIYA FANLARI
Nigmatov Asqar Nigmatullayevich, geografiya fanlari doktori, professor
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, geografiya fanlari doktori, professor

12.00.00 – YURIDIK FANLAR
Rustamboyev Mirzayusuf Hakimovich, yuridik fanlar doktori, professor
Saidov Akmal Xolmatovich, yuridik fanlar doktori, akademik
Xolmo'minov Jumanazar Toshtemirovich, yuridik fanlar doktori, professor
Qodirov Bobiromon Bekmurodovich, yuridik fanlar doktori, professor

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI
Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, akademik
Ibraimov Xolboy, pedagogika fanlari doktori, akademik
Musurmonova Oynisa, pedagogika fanlari doktori, professor
Umarov Bahrom Norboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

14.00.00 – TIBBIYOT FANLARI
Akilov Xabibulla Ataullayevich, tibbiyot fanlari doktori, professor
Nazirov Feruz Gafurovich, tibbiyot fanlari doktori, akademik

15.00.00 – FARMATSEVTIKA FANLARI
Abdullabekova Viloyat Nurillabekovna, farmatsevtika fanlari doktori, professor
Tulaganov Abduqodir Abdurahmonovich, farmatsevtika fanlari doktori, professor

16.00.00 – VETERINARIYA FANLARI
Daminov Asadullo Suvonovich, veterinariya fanlari doktori, professor
Jabborov Shuhrat Abdumajidovich, veterinariya fanlari doktori, professor
G'afurov Aktam G'afurovich, veterinariya fanlari doktori, professor

17.00.00 – SAN'ATSHUNOSLIK FANLARI
Ahmedova Nigora Rahimovna, sanatshunoslik fanlari doktori, professor
Hakimov Akbar Abdullayevich, san'atshunoslik fanlari doktori, akademik

18.00.00 – ARXITEKTURA
Nozilov Dodo Avazovich, arxitektura fanlari doktori, professor
Uralov Axtam Sindarovich, arxitektura fanlari doktori, professor

19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI
Abdusamatov Hasanboy Usmonjon o'g'li, psixologiya fanlari doktori, professor
Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Karimova Vasila Mamanosirovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Halimova Mashraboy Vohidovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Lazar Drajeta, psixologiya fanlari doktori, professor, Belgrad, Serbiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich, psixologiya fanlari doktori, professor, Grodno, Belarussiya
Suletbayeva Ella Serikbayevna, psixologiya fanlari doktori, dotsent

22.00.00 – SOTSIOLOGIYA FANLARI
Bekmurodov Mansur Bobomurodovich, sotsiologiya fanlari doktori, professor
Toshmuhamedova Dilorom Gafurdjanovna, sotsiologiya fanlari doktori

23.00.00 – SIYOSIY FANLAR
Fayzullayev Alisher Omonullayevich, siyosiy fanlar doktori, professor
Hasanov Otabek Abdurashidovich, siyosiy fanlar doktori
Paxrutdinov Shukritdin Ilyasovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Omonov Baxtiyor Axtamovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Quronboyev Qahramon Qo'chqorovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Avazov Komil Xolliyevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori

24.00.00 – ISLOMSHUNOSLIK FANLARI
Ibrohimov Ne'matulla, filologiya fanlari doktori, akademik
Islomov Zohidjon Mahmudovich, filologiya fanlari doktori, professor

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
7-son

UDK 378.011.3-051:159.955

G‘aniyeva Maftuna Abduaziz qizi,
Innovatsion texnologiyalar universiteti dotsenti v.b.,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINI MANTIQIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA ULARNING TADQIQI

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari tahlil qilingan. Mantiqiy fikrlashning pedagogik faoliyatdagi ahamiyati, uning tarkibiy komponentlari hamda talabalarning kasbiy kompetentligini shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan. Tadqiqotda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va muammoli ta’lim yondashuvlarining imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchilarning tahliliy, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar hamda metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: mantiqiy tafakkur, mantiqiy fikrlash, bo‘lajak o‘qituvchi, boshlang‘ich ta’lim, pedagogik texnologiyalar, kasbiy kompetentlik, innovatsion yondashuv, tanqidiy fikrlash, ijodiy fikrlash, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, pedagogik faoliyat.

ПЕДАГОГИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ И ИХ ИССЛЕДОВАНИЕ

Аннотация. В статье рассматриваются теоретико-методические основы развития логического мышления у будущих учителей начальных классов. Раскрываются сущность и значение логического мышления в профессиональной педагогической деятельности, его структурные компоненты и роль в формировании профессиональной компетентности будущих педагогов. Особое внимание уделено использованию инновационных педагогических технологий, интерактивных методов обучения и проблемно-ориентированного подхода как эффективных средств развития аналитического, критического и творческого мышления. Определены педагогические условия и методические подходы, обеспечивающие эффективное развитие логического мышления у студентов педагогических направлений.

Ключевые слова: логическое мышление, логическое рассуждение, будущий учитель начальных классов, начальное образование, педагогические

технологии, профессиональная компетентность, инновационный подход, критическое мышление, творческое мышление, интерактивные методы, проблемное обучение, подготовка педагогических кадров, педагогическая деятельность.

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF DEVELOPING LOGICAL THINKING IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS AND THEIR STUDY

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations of developing logical thinking among prospective primary school teachers. The study highlights the significance of logical thinking in pedagogical practice, its structural components, and its role in fostering professional competence. Particular attention is given to the application of innovative pedagogical technologies, interactive teaching methods, and problem-based learning approaches that contribute to the enhancement of analytical, critical, and creative thinking skills. The research also identifies the pedagogical conditions necessary for the effective development of logical thinking and proposes methodological recommendations for improving teacher training programs.

Keywords: logical thinking, logical reasoning, prospective primary school teachers, primary education, pedagogical technologies, professional competence, innovative approaches, critical thinking, creative thinking, interactive methods, problem-based learning, teacher training, pedagogical activity.

Kirish. Hozirgi davrda global ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida oliy ta’lim muassasalarida akademik sifatni oshirish, yuqori malakali va mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash masalasi muhim epistemologik va institutsional ahamiyat kasb etmoqda. YUNESKO tomonidan qabul qilingan 2030-yilgacha bo‘lgan xalqaro ta’lim konsepsiyasida ta’lim ijtimoiy-madaniy rivojlanishning strategik lokomotivi sifatida belgilangan bo‘lib, “butun umr davomida yuqori sifatli bilim olish imkoniyatini ta’minlash” fundamental vazifalardan biri sifatida qayd etilgan. Ushbu konsepsiyada ta’lim tizimida yuqori sifatli ta’limni kafolatlash uchun eng avvalo o‘qituvchilar zamonaviy bilimlar bilan qurollantirilishi va kasbiy malakalarini oshirilishi, milliy va xalqaro standartlarga mos keluvchi o‘quv dasturlari ishlab chiqilishi va ta’lim tizimiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini integratsiya qilish kabi muammolar ilgari surilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Fikrlashga oid tadqiqotlarning sotsiologik aspekti tafakkurning tarixiy rivojlanishi, uning ijtimoiy sharoitlar bilan o‘zaro aloqasi hamda madaniy-konseptual omillar ta’sirida shakllanish xususiyatlarini o‘rganishga qaratilgan. Fiziologik yondashuv tafakkurning kognitiv va neyrobiologik mexanizmlarini, uning nerv impulslari va miya faoliyati bilan

bog‘liqligini tadqiq etadi. Kibernetik yondashuvda esa inson tafakkuri axborotni qabul qilish, qayta ishlash, tizimlashtirish va maqbul qaror qabul qilish jarayoni sifatida talqin qilinadi.

Psixologiyada tafakkur bilish faoliyatining muhim tarkibiy qismi sifatida o‘rganilib, fikrlash jarayonida qo‘llaniladigan vositalar, umumlashuv darajasi, muammoli vaziyatlarni hal qilish usullari va yangi bilimlarni o‘zlashtirish xususiyatlariga ko‘ra uning turli shakllari farqlanadi. Tafakkurning individual, ijtimoiy va madaniy jihatlarini kompleks o‘rganish insonning fikrlash va qaror qabul qilish mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Sharq mutafakkirlarining ilmiy merosida ham tafakkur va mantiqiy fikrlash masalalariga katta e’tibor qaratilgan. Jumladan, Abu Ali ibn Sino “Donishnoma” asarida tafakkur va fikrlash jarayoniga oid muhim g‘oyalarni ilgari surgan. U tafakkurni ruhiy hodisa sifatida o‘rganish bilan birga, “Arastu metafizikasiga talqin” va “Talqin haqida” asarlarida uni mantiqiy shakl sifatida tahlil qilgan. Mutafakkir hukm tuzilishi, tushunchalar hamda umumiy va yakka tushunchalar o‘rtasidagi mantiqiy munosabatlarga alohida e’tibor qaratgan. Bu qarashlar mantiqiy fikrlashning nazariy asoslari uzoq tarixiy ildizlarga ega ekanini ko‘rsatadi.

Shu jihatdan, fikrlashga oid tadqiqotlarning sotsiologik, fiziologik, kibernetik, psixologik va pedagogik yo‘nalishlarda olib borilishi tafakkur hodisasini multidisiplinar asosda o‘rganish imkonini beradi. Zamonaviy ta’lim sharoitida mantiqiy tafakkurni faqat psixologik hodisa sifatida emas, balki shaxsning intellektual va kasbiy kompetentligini shakllantiruvchi pedagogik jarayon sifatida ham tadqiq etish muhimdir.

Ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlili bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish masalasi ta’lim jarayonining muhim yo‘nalishlaridan biri ekanini ko‘rsatadi. Biroq uni maxsus pedagogik-psixologik shart-sharoitlar asosida rivojlantirish, ayniqsa, bo‘lajak pedagoglarning mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlashini uyg‘un shakllantirish masalalari yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi. Ta’lim tizimidagi yangilanishlar sharoitida ushbu yo‘nalishda ilmiy asoslangan metodik tavsiyalarga ehtiyoj ortib bormoqda.

Inson o‘z faoliyati va xatti-harakatlarini fikrlash qobiliyati orqali rejalashtiradi, tartibga soladi va boshqaradi. Fikrlash jarayoni muayyan mantiqiy qonuniyatlarga asoslanadi. Ushbu qonuniyatlarni anglash va ulardan to‘g‘ri foydalanish mantiqiy fikrlashni rivojlantirish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va amaliy mashqlar bajarish orqali shakllanadi. Mantiqiy tafakkurning rivojlanishi aniq, izchil va asoslangan xulosalar chiqarish, mantiqiy xatolarni aniqlash, turli qarashlarni tahlil qilish hamda asosli qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

Mazkur kompetensiyalar, ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun muhimdir. Chunki pedagog o‘quvchilarning savollariga izchil javob berishi, murakkab tushunchalarni sodda va mantiqiy ketma-ketlikda tushuntirishi,

muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi hamda o‘quvchilarda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishi lozim.

Oliy ta’lim va ijtimoiy sohadagi yangilanishlar ta’lim mazmuni, shakl va metodlarini ham takomillashtirishni talab etmoqda. Shu sababli bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda mantiqiy tahlil, mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal etish va pedagogik vaziyatlarga ijodiy yondashish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish uning intellektual salohiyati va kasbiy kompetentligini yuksaltirishning muhim shartidir. Mantiqiy fikrlash, kreativlik, tanqidiy yondashuv va refleksiv faoliyatning uyg‘unligi bo‘lajak pedagogga ta’lim jarayonini samarali loyihalash, pedagogik vaziyatlarni to‘g‘ri baholash va o‘quvchilarning fikrlash faoliyatini maqsadli rivojlantirish imkonini beradi.

Natijalar. Pedagogik ta’limda mantiqiy kompetensiyalarga asoslangan yondashuvni amalga oshirish bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish bilan bir qatorda, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning yashirin intellektual imkoniyatlarini, xususan, zukkolik, nutqiy ravonlik va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli ta’lim muassasalarida pedagogik innovatsiyalarni tahlil qilish va baholash, ularni samarali joriy etish uchun zarur pedagogik shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta’limda yangi metodik yondashuvlar asosida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ta’lim muassasasining pedagogik va ijtimoiy faoliyatining muhim tarkibiy qismidir. Mantiqiy-metodik yondashuv bo‘lajak pedagoglarning umumkasbiy tayyorgarligi, pedagogik tafakkuri va kasbiy o‘zligini anglash qobiliyatini rivojlantirish uchun ochiq, moslashuvchan va demokratik ta’lim muhitini shakllantirishni taqozo etadi.

Pedagoglar kreativ o‘qitish metod va strategiyalaridan samarali foydalanishlari uchun ularni bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligiga izchil singdirish zarur. Ayniqsa, mantiqiy mazmunga ega ta’lim muhitida talabalar o‘rganilayotgan mavzuning mazmuni, tushunchalar va o‘quv axborotlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni chuqurroq anglaydi, tahlil qiladi va mustaqil xulosalar chiqaradi.

Tizimli yo‘naltirilgan tadqiqotlarda innovatsion faoliyat shaxsiy, boshqaruv-kommunikativ va natijaviy tizimlar o‘zaro bog‘liqligida namoyon bo‘ladi. Shaxsning innovatsion salohiyati yangi g‘oyalarni ilgari surish, ularni amaliy shaklda loyihalash va modellashtirish, shuningdek, tafakkurning moslashuvchanligi va yangilikka ochiqligi bilan belgilanadi. Shu jihatdan, madaniy-estetik rivojlanganlik, bilimdonlik, o‘z faoliyatini takomillashtirishga tayyorlik, innovatsion ehtiyoj va innovatsion xulq motivatsiyasi muhim ko‘rsatkichlar sifatida namoyon bo‘ladi.

Mantiqiy tafakkur mulohaza yuritish, ijodiy moslashuvchanlik va maqbul qaror qabul qilish ko‘nikmalarining birligi sifatida pedagogik faoliyatning samaradorligini ta’minlaydi. Mazkur yondashuv o‘qitish jarayoni, pedagogik muloqot, shaxsiy o‘zini anglash va refleksiv faoliyatda o‘z aksini topadi. Shu bilan birga, mantiqiy tafakkurga oid tadqiqotlar pedagogik faoliyatning tarkibiy xususiyatlarini, tafakkur komponentlarining rivojlanish dinamikasini hamda o‘qituvchining individual metodik strategiyalarini aniqlash imkonini beradi.

Mantiqiy fikrlash qobiliyatining shakllanishi turli pedagogik vaziyatlarga muqobil yechimlar ishlab chiqish, ularni ilmiy va mantiqiy jihatdan asoslash hamda amaliyotga tatbiq etish jarayonida namoyon bo‘ladi. Mantiqiy tafakkurning yetuklik darajasi bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun muhim kasbiy kompetensiya bo‘lib, u, avvalo, quyidagi ikki jihatni qamrab oladi:

1. Muqobil yechimlarni mantiqiy tahlil qilish va asoslangan qaror qabul qilish.

2. O‘quv-tarbiya jarayonining barcha ishtirokchilari — o‘qituvchi, o‘quvchi, ota-ona va ta’limni boshqarish subyektlari manfaatlarini hisobga olgan holda ta’lim samaradorligini oshirish.

Shunday qilib, mantiqiy tafakkurni rivojlantirish bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirishning muhim sharti bo‘lib, u pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, muqobil yechimlarni baholash, kreativ fikrlash va samarali qarorlar qabul qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Muhokama. Shunday qilib, innovatsion ta’lim strategiyalarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishda mantiqiy tafakkur hamda refleksiv yondashuvning uyg‘unligi zamonaviy ta’lim muhitining intellektual va metodologik jihatdan takomillashuviga xizmat qiladi. Pedagogik faoliyatda o‘qituvchining kasbiy individualligi uning faoliyati va xulq-atvoridagi o‘ziga xos jihatlar, shakllangan individual metod va usullar, shuningdek, pedagogik qarashlari, kasbiy dunyoqarashi va tajribasi orqali namoyon bo‘ladi.

Mantiqiy tafakkur o‘qituvchining kasbiy individualligini shakllantirishda muhim omil bo‘lib, voqea-hodisalarni mustaqil tahlil qilish, ijodiy yondashish, o‘z qarashlarini asoslash va faoliyatini refleksiv baholash imkonini beradi. Shaxsning o‘ziga xosligini anglash, ijodiy fikrlash, intellektual salohiyatni rivojlantirish, kasbiy faoliyat natijalarini baholash va o‘z-o‘zini takomillashtirishga intilish mazkur jarayonning muhim psixologik omillaridir.

O‘qituvchining innovatsion faoliyati funksional komponentlar, mezonlar va tarkibiy elementlarning o‘zaro uyg‘unligiga asoslanadi. Shu sababli bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida mantiqiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda ta’lim standartlari, o‘quv dasturlari va darsliklarga qo‘yiladigan talablarni hisobga olish, fan-texnika yutuqlari hamda samarali didaktik metodlardan foydalanish muhimdir.

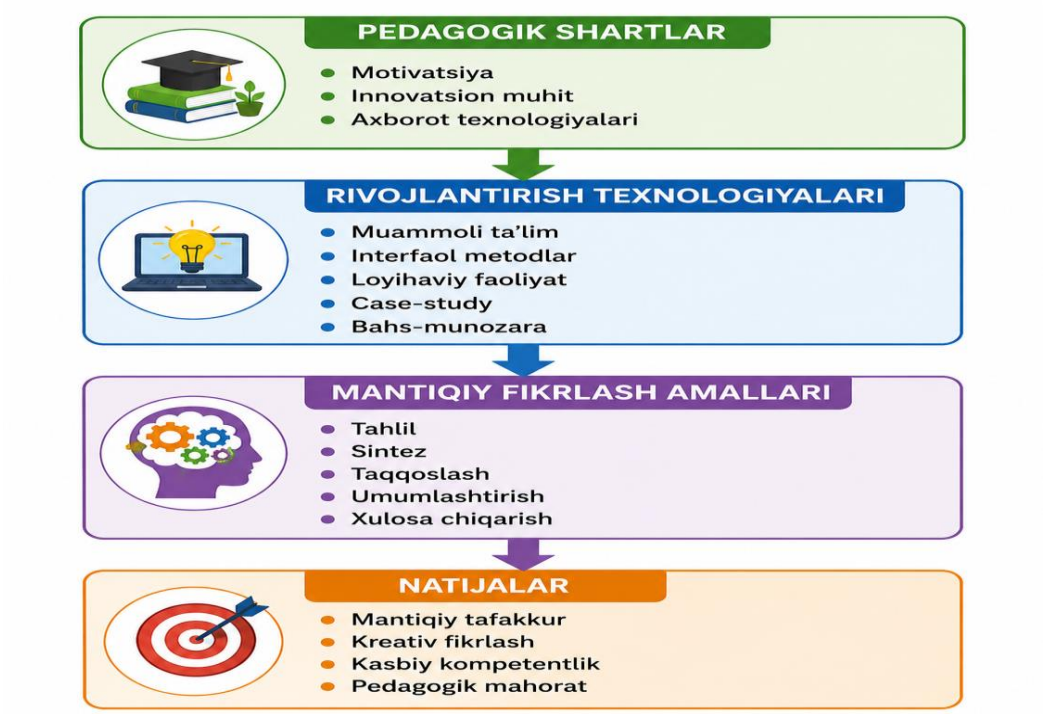
Ta’lim jarayonida mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan topshiriqlar talabalarning o‘quv materialini chuqur anglashiga, asosiy fikrlarni ajratishiga, tahlil va sintez qilishiga, o‘xshashlik va farqlarni aniqlashiga hamda

muqobil yechimlarni izlashiga imkon beradi. Ilmiy va ilmiy-uslubiy adabiyotlar tahlili mantiqiy tafakkurni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim ijtimoiy-pedagogik ehtiyojlaridan biri ekanini ko‘rsatadi.

Mazkur yondashuvlar asosida innovatsion ta'lim modelini shakllantirish, pedagogik mantiq va refleksiya vositasida bo‘lajak o‘qituvchilarning individual metodikasini rivojlantirish hamda zamonaviy ta'lim konsepsiyalarini integratsiyalash imkoniyatlari kengayadi. Kuzatishlar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlashini takomillashtirishda o‘quv materialidagi asosiy va ikkilamchi fikrlarni farqlash, tahlil, sintez, analogiya va bashorat qilish kabi aqliy operatsiyalarni shakllantirish bilan birga, ilmiy izlanish, mustaqil qaror qabul qilish va bahs-munozara yuritish madaniyatini rivojlantirish ham muhimdir. Bo‘lajak pedagoglarda kasbiy fikrlash kompetentligini rivojlantirishda mantiqiy yondashuvlar va interfaol metodlardan foydalanish pedagogik modellashtirish masalasini ham dolzarb etadi. Tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagogik kompetentlikni rivojlantirishga oid ishlarda shaxsga yo‘naltirilgan ta'lim, dual ta'lim, pedagogik texnologiyalar, integrativ, kreativ va kognitiv yondashuvlar keng o‘rganilgan. Biroq bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlashi va pedagogik tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan aniq funksional-pedagogik algoritmlarning yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi tadqiqotlarni davom ettirish zaruratini ko‘rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirishni alohida metod yoki mashqlar tizimi sifatida emas, balki pedagogik shart-sharoitlar, metodik vositalar va refleksiv faoliyatni birlashtiruvchi yaxlit jarayon sifatida tashkil etish maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv bo‘lajak o‘qituvchining pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishi, asoslangan qarorlar qabul qilishi, muammolarga ijodiy yechim topishi va o‘z faoliyatini baholab borishiga zamin yaratadi. Amaldagi holat va mavjud ehtiyojlardan kelib chiqib, mantiqiy fikrlashni metodik rivojlantirishning pedagogik xaritasini ishlab chiqish hamda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan, o‘qituvchilarga o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirishda amaliy ko‘mak beruvchi va pedagogik-kasbiy tafakkur kompetensiyalarini mujassamlashtiruvchi modelni yaratish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

Shuningdek, pedagogik qayta tayyorlash va ta'limni tashkil etish jarayonida ilg‘or tajribalarni ijodiy o‘zlashtirish hamda ularni mamlakatimiz ta'lim amaliyotiga moslashtirish muhim vazifalardan biridir. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini mantiqiy fikrlashga metodik jihatdan tayyorlash tahlil, sintez, abstraksiyalash, umumlashtirish va bilimlarni amaliyotda qo‘llash kabi aqliy amallarning rivojlanishi, shuningdek, tafakkurning mustaqilligi, tejamkorligi va moslashuvchanligini ta'minlashni nazarda tutadi.

1-rasm. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirish jarayoni

Bo‘lajak o‘qituvchi boshlang‘ich ta’lim jarayonida muammoning maqsadini anglash va uni hal etishga qaratilgan topshiriqlar hamda muammoli vaziyatlarni mustaqil izohlash orqali o‘z oldiga qo‘yilgan maqsadni aniqlashga harakat qiladi. Bunda uning o‘quvchilarni tushunishi, ularning ehtiyoj va maqsadlarini anglay olishi, ruhiy, aqliy va jismoniy salohiyatini muayyan maqsadga yo‘naltirishi ularda bilim, amaliy ko‘nikma va malakalarni egallash, bilish faoliyatini faollashtirish hamda nutqini rivojlantirish uchun imkoniyat yaratadi.

Ushbu jarayonda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining psixologiya, pedagogika va didaktika fanlarini puxta egallashi alohida ahamiyatga ega. Bu bilimlar unga turli muammolarni aniqlash, ta’lim shakl va usullarini to‘g‘ri tanlash, o‘quvchilardagi kamchiliklarning sabablarini tahlil qilish, mas’uliyatni his etish, mehnatsevarlik bilan faoliyat yuritish, o‘z ishining natijalarini nazorat qilish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayanish imkonini beradi. Mazkur omillar har bir mashg‘ulotning mazmuni va metodikasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, o‘qituvchining ilmiy salohiyati, o‘quv-uslubiy qo‘llanmalar, tarqatma va didaktik materiallarning mavjudligi, ularning mazmuni va sifati, kasbiy faoliyatdagi yutuqlarining hamkasblar tomonidan e’tirof etilishi hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishi ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Ijodiy faoliyatning mazmun-mohiyatini ochib berishga qaratilgan amaliy o‘quv seminarlarini tashkil etish, tajriba jarayonida fan-texnika yangiliklarini ta’lim jarayoniga joriy etishning ilmiy asoslarini chuqur o‘zlashtirish, ijodiy faoliyatni tashkil etishga nisbatan yangicha yondashuvni shakllantirish, uni loyihalash va

ijodiy ishlash mahoratini oshirish ham ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim omillar hisoblanadi.

Xulosa. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining dunyoqarashi, tafakkuri va mantiqiy fikrlash xususiyatlari uning ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishi, pedagogik metod va usullarni puxta egallashi, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini to‘g‘ri baholashi hamda pedagogik vaziyatlarda asoslangan qarorlar qabul qilishi bilan bevosita bog‘liq. Mantiqiy fikrlashning rivojlanganligi o‘qituvchiga o‘quv materialini izchil tahlil qilish, asosiy jihatlarni ajratish, muammoli vaziyatlarni baholash va samarali metodik yechimlarni tanlash imkonini beradi. Tadqiqot natijalari bo‘lajak o‘qituvchilarni mantiqiy fikrlashga metodik jihatdan tayyorlashda pedagogik shart-sharoitlar, zamonaviy didaktik ta'minot, interfaol va innovatsion metodlar, muammoli ta'lim hamda refleksiv faoliyatdan foydalanish muhimligini ko‘rsatdi.

Shuningdek, mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda talabalarning individual xususiyatlari, intellektual imkoniyatlari, mustaqil izlanishga bo‘lgan ehtiyoji, tasavvuri va ijodiy salohiyatini hisobga olish zarur. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali pedagogik munosabatlar, muloqot madaniyati hamda tanqidiy va ijodiy fikrlashni qo‘llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, xulosa chiqarish, muqobil yechimlarni izlash va mustaqil qaror qabul qilish kabi kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ularning intellektual salohiyati bilan bir qatorda kasbiy kompetentligini ham yuksaltiruvchi muhim pedagogik omildir. Mazkur jarayonni izchil va maqsadli tashkil etish ta'lim-tarbiya sifatini oshirish, zamonaviy pedagogik vazifalarni samarali hal etish hamda boshlang‘ich ta'limda mustaqil, faol va mantiqiy fikrlaydigan o‘quvchilarni shakllantirish uchun zarur metodik asoslarni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF–158-son Farmoni. O‘zbekiston – 2030 strategiyasi to‘g‘risida. – Toshkent, 2023.

3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar**.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 312 b.

4. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari**.** – Toshkent: Fan, 2020. – 280 b.

5. Musurmonova O. Pedagogik kompetentlik va kasbiy rivojlanish. – Toshkent: Tafakkur, 2022. – 256 b.

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
7-son

Muassis - "FAN VA INNOVATSIYA YANGILIKLARI" MCHJ
Jurnal hamkori - «PROFI UNIVERSITY»

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 24-may kuni № 454068-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Jurnal 2024-yilda tashkil etilgan, 1 oyda bir marta o'zbek, tojik, qozoq, qirg'iz, qoraqalpoq, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.

Tahririyat manzili: 190110, Toshkent shahri Uchtepa tumani, Bog'iston MFY, 14-mavze, 8-uy.

Telefonlar: +998 90 749 00 00
+998 90 749 77 77
+998 91 902 05 01
E-mail: saen_2024@mail.ru
Jurnal sayti: www.saen.uz
Telegram kanali: **https://t.me/saen_2024**

Maqolada keltirilgan fakt va ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldirlar.

"Fan va ta'lim yangiliklari" ilmiy-amaliy jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining qarori (25.08.2025 y., №374/5) bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

ISSN: 3093-8694